

1. Беликов В. И. Социолінгвістика / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. – М. : Російський державний гуманітарний університет, 2001. – 384 с.
2. Вайнрайх У. Языковые контакты / У. Вайнрайх. – К. : Вища школа, 1979. – 268 с.
3. Жлуктенко Ю. А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю. А. Жлуктенко. – К. : Вища школа, 1974. – 255 с.
4. Мартине А. Основы общей лингвистики / А. Мартине // Новое в лингвистике: Типологическое изучение языков. – Вып. 3. – М. : Прогресс, 1963. – 654 с.
5. Семчинський С. В. Семантична інтерференція мов / С. В. Семчинський. – К. : Вища школа, 1974. – 326 с.

O. Shevchuk

UKRAINIAN SPEECH IN THE CITY OF DONETSK: FROM THE SURZHUK TO THE LITERARY LANGUAGE

The article gives the comparative characteristics of Ukrainian speech of Donetsk's people. The author describes the reasons and explains the distinction between the interference of different linguistic levels and code-mixed forms of Ukrainian-Russian speech.

Keywords: bilingualism, interference, code-mixed forms of speech.

УДК 811'374'19/20"

Анна Матанцева

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНІВ І ТЕРМІНОСПОЛУК ІЗ СЕМОЮ «РУХ» У СЛОВНИКАХ ХХ – ПОЧ. ХХІ ст.

У роботі на прикладі одного термінологічного поля простежено закономірності термінотворення трьох періодів: у 20-х – поч. 30-х рр. ХХ ст., у 60-х рр. ХХ ст. та на поч. ХХІ ст.; визначено актуальні проблеми термінотворення, пов'язані з тривалою русифікацією, та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: термін, терміносполука, сема, термінотворення.

Ознакою розвиненої літературної мови є повнота функціональних стилів. Науковий стиль – один із важливих компонентів системи стилів, що впливає на інтелектуалізацію мови. Не останню роль у цьому процесі відіграють терміни. Для розвитку науки терміни мають першорядне значення, оскільки допомагають назвати і те, що досліджують, і те, що стає результатом цього процесу.

Т. Панько наголошує [1, с. 6], що наукова термінологія – це вище породження людської думки, притім національної за своїми першоджерелами. І сама Т. Панько, і значна частина інших українських вчених переконані у доцільності формування терміносистеми переважно на основі національної мови. Так, М. Вакуленко зазначає, що для будь-якої наукової роботи важливо, щоб термін дуже тонко відтворював певне по-

няття [2, с. 8]. Цього можна досягти лише за допомогою термінів, утворених на основі національної мови. Крім того, М. Вакуленко говорить про те, що відкриття в науці є роботою підсвідомості і лише слова рідною мовою можуть сприяти такому відкриттю [2, с. 8]. Ми цілком поділяємо думки цих вчених. І саме з позицій використання питомих української лексики аналізуємо набутки попередників, щоб залучати результати їхньої роботи для створення повноцінної системи термінів на сучасному етапі. У цій роботі ми обмежилися дослідженням важливого для фізики, математики та астрономії термінологічного мікрополя із семою «рух». Під терміном *сема* звичайно розуміють мінімальну смислову одиницю у складі слова як знака. Сема може передавати лексичне і граматичне значення, які творять план змісту мовної одиниці [3, с. 575]. Вона може

реалізуватися як в одному самодостатньому слові-терміні, так і в словосполученні. Щоб простежити динамічні процеси у термінотворенні, ми зосередили увагу на трьох основних періодах розвитку українського термінознавства: I період – 20-ті – поч. 30-х рр. XX ст. (так зване золоте десятиліття); II період – поч. 60-х рр. XX ст. (так званий період відлиги); III період – поч. XXI ст. на території Східної України.

Завдання даної роботи полягає у тому, щоб виявити, яких змін зазнали терміни і терміносполуки з семою «рух» у різні періоди розвитку українського термінознавства; простежити вплив російської мови на українську терміносистему; на прикладі зазначених термінів проаналізувати проблеми, що існують в сучасному термінознавстві та запропонувати шляхи їх розв'язання.

Мета дослідження: розглянувши еволюцію термінів і терміносполук з одного термінологічного поля, а саме: із семою «рух» за словниками XX – поч. XXI ст., проаналізувати стан термінологічної системи в галузі фізико-математичних наук на сучасному рівні розвитку українського термінознавства, виявити сучасні тенденції термінотворення.

Варто зазначити, що в українському термінознавстві проблеми термінотворення природничої галузі мало розроблені. Можна згадати таких дослідників у цій галузі: О. Кочерга, О. Карпіловська, Є. Мейнарович, Л. Козак, Н. Кобзар, І. Процик, М. Блудша.

Зупинимося на термінах і терміносполуках з семою «рух» у словниках I періоду (20–30 рр. XX ст.). На позначення поняття руху, крім терміна *рух* у словниках О. Курило, В. Фаворського, Г. Холодного і К. Калиновича, до нього зазначено ще ряд синонімів, а саме: *порух*, *рушання*, *порушення*, *подвиг*, *круження*. Ці синоніми не знайдемо у жодному сучасному словнику, вони не закріпилися.

Проаналізувавши такі словники: «Словник технічної термінології з російським покажчиком» (1926) М. і Л. Дарморосів, «Словник технічної термінології (загальний)» (1926) І. Шелудька, Г. Садовського, «Словник фізичної термінології» (1932) В. Фаворського, «Словник природничої термінології (проект)» (1928) Х. Полонського, «Словник фізичної термінології» (1918) О. Курило, ми виявили три основні способи творення термінів зазначеного змісту:

1. *Словосполучення як спосіб творення термінів.*

Терміносполуки I періоду утворено переважно за схемами: «іменник+прикметник»: *рушій індукційний*, *рушій комутаторний* (терміносполук, утворених за такою схемою, найбільше, причому означення регулярно перебуває у пост-

позиції до іменника); «іменник+іменник у родовому відмінку»: *скорість руху*, *прискорення руху*, *загаяння руху* (становить досить численну групу); «іменник+прислівник»: *рух угору*, *рух униз*. Такі терміносполуки трапляються рідко, очевидно тому, що поєднання іменника з прислівником малочастотне в українській мові. Ще менше типові три- і чотири-компонентні терміносполуки, зокрема: «прикметник + прикметник + іменник»: *струменевий сталий рух*; «іменник + іменник + прикметник + іменник»: *рух тіла по похилій площі*.

Зроблені нами обрахунки, свідчать, що для даного періоду найпродуктивніші терміни з компонентами іменника та прикметника (84%).

2. *Терміни, утворені за допомогою суфіксації.*

Для термінів-іменників типові суфікси *-ість-*, *-нн(я)*, які звичайно означають опредмечену ознаку, причому суфікс *-ість-* вказує на опредмечену статичну ознаку, початково виражену прикметником хоча й віддієслівного походження: *рухливий – рухливість*. За допомогою суфікса *-нн(я)* творяться віддієслівні іменники, що означають опредмечені динамічні ознаки: *руханн(я)*, *сованн(я)*, *зрушенн(я)*. За нашими спостереженнями найпродуктивнішим суфіксом для цього періоду виявився суфікс *-нн(я)*.

Терміни прикметники і дієприкметники з семою *рух* творяться за допомогою таких суфіксів, як: *-ом(ий)* (вказує на пасивну форму динамічної ознаки): *рухомий*; *-н(ий)* (утворює прикметники, що вказують на активну форму динамічної ознаки): *рушійний*. З цих двох суфіксів, як зазначає О. Курило, суфікс *-н-* більш вживаний при творенні прикметників та дієприкметників. Суфікс *-ов-* вказує на перетворення динамічної ознаки на статичну. І. Шелудько і Г. Садовський терміни *рушійний* та *руховий* подають в одній словниковій статі, наголошуючи, що перший – дієприкметник, а другий – прикметник.

У термінах-дієсловах незавершеність дії передає суфікс *-а-*: *рухати*, *двигати*, *рушати*, та завершеність дії суфікс *-ну-*: *рухнути*, *двинути*.

3. *Терміни, утворені за допомогою префіксації та суфіксально-префіксальним способом.*

Термінів, утворених за допомогою префіксації, небагато. Найбільш вживаним є префікс *по-*. За його допомогою утворені такі іменники: *порух*, *подвиг*. Ще одним префіксом для творення іменників є префікс *від-*, на кшталт: *відрух*, який вказує на те, що процес відбувся невільно. Уживані також префікси *пере-* (на кшталт, *переміщатися*), *з-* (наприклад, *зрушити*). Термін *переміщатися* В. Фаворський подає як синонім до терміна *рухатися*. Префікс *пере-* вказує на те, що певний предмет змінює своє місце розташування, тоді як термін *рухатися*, вказує динамічну

ознаку зміни положення незалежно від місця. Така синонімія свідчить про те, що термінознавці того періоду не брали до уваги відтінки значення, що їх додає префікс.

Кількість термінів утворених суфіксально-префіксальним способом також невелика. Їх зазвичай використовують вибірково: *порушення, зрушення*.

Порівнявши терміни з семою «рух», зафіксовані у словниках I періоду з їхніми відповідниками у російській мові, ми виявили лише близько 20 % абсолютних спільнокореневих збігів з російськими відповідниками: *абсолютний рух – абсолютное движение, рушій бензиновий – двигатель бензиновый*. Мала кількість термінів має відмінності на морфологічному рівні. Пор.: (укр.) *рух гармонічний* і (рос.) *движение гармоническое*, (укр.) *рух еліптичний* і (рос.) *движение эллиптическое*. За матеріалами проаналізованих словників, термінів, сформованих на національній основі і відмінних від російських термінів зафіксовано близько 70 %. Пор.: (укр.) *рух додільний* і (рос.) *движение нисходящее*, (укр.) *відрух* і (рос.) *движение невольное*. Ці факти підтверджують те, що термінознавці періоду 20-х – поч. 30-х рр. XX ст. орієнтувались на внутрішньомовні ресурси.

Порівняємо особливості творення термінів II періоду (60-ті рр. XX ст.) з попереднім періодом – періодом «золотого десятиліття».

1. *Словосполучення як спосіб творення термінів.*

Найпродуктивнішими є терміносполуки, утворені за схемою «іменник + прикметник»: *рух відносний, рух криволінійний, рух абсолютний*. Невелику кількість становлять складні терміносполуки: «іменник + (із) іменник в орудному відмінку + іменник»: *двигун із запалюванням від стиску*; «іменник + прикметник + іменник»: *двигун із зовнішнім сумішоутворенням, двигун подвійної дії, двигун важкого палива*; «іменник + (із) іменник в орудному відмінку + прикметник + іменник у родовому відмінку»: *двигун із впорскуванням легкого палива*.

2. *Терміни, утворені за допомогою суфіксації.*

Такий спосіб творення термінів найпродуктивніший для II періоду серед інших способів творення термінів за допомогою афіксів.

Терміни-іменники утворено від іменників із семою *рух* за допомогою суфіксів *-нн(я)*, (і його варіантів *-ен(я)*, *-енн(я)*, *-інн(я)*, *-н(я)*) та *-ість-*: *рухання, рухомість*. За нашими спостереженнями, порівняно з попереднім періодом суфікс *-нн* для творення іменників є менш продуктивний. Поширеним є використання суфіксів *-ок-*, *-ун-*, що вказують на назви предметів, які виконують дію: *сувок, повзун*. Також на нашу думку, суфікс *-ок-* більш продуктивний, ніж *-ун-*.

Терміни-прикметники та дієприкметники творять за допомогою суфіксів *-ом(ий)*: *рухомий* та *-нн-* (його варіанти *-ен(я)*, *-енн(я)*, *-інн(я)*, *-н(я)*): *рушійний*. У дієприкметниках суфікс *-н-* означає пасивну форму ознаки: *руханий*. Цей суфікс залишився найпродуктивнішим і протягом II періоду.

Дієслова утворено за допомогою суфіксів *-а-*: *рухати, двигати, рушати, -ну-* : *рухнути, двинути*.

Отже, бачимо, що суфікси, які беруть участь у творенні термінів, та їхнє семантичне значення, майже не відрізняються від тих, що використовували в попередній період.

3. *Префіксальний і суфіксально-префіксальний спосіб творення термінів.*

У матеріалі зазначених словників нам не трапилося термінів з семою «рух», утворених префіксальним способом. У суфіксально-префіксальному способі творення беруть участь такі префікси: *пере-* (*перенесення*); *по-* (*попрямувати*); *не-* із значенням заперечення (*нерухомий, нерухомість*); *ви-* означає початок дії (*вирушати*). Зовсім зникають словотвірні моделі з дієслівним префіксом *від-*, який, на нашу думку, точно вказував на семантичне значення відповідних дієслів. Усі префікси співіснують у словах з уже названими суфіксами. Суфікси та префікси, що їх використовують у словотворі зазвичай, вжито вибірково.

У результаті спостережень ми виявили, що кількість терміносполук загалом зменшилася порівняно з періодом «золотого десятиліття». Мало продуктивним став також префіксальний і префіксально-суфіксальний спосіб словотвору. Найпродуктивнішим, після терміносполучення, залишився суфіксальний спосіб. Ці зміни, на нашу думку, виявляють внутрішньомовні особливості розвитку мови.

Крім внутрішніх чинників, які впливають на мову, існують ще й зовнішні. Одним із таких чинників стала зміна політичної ситуації. Величезний вплив на українську термінологію мали Резолюції Комісії Народного Комісаріяту Освіти в справі перевірки роботи на мовному фронті, Хроніка Науково-Дослідчого Інституту Мовознавства 1933–1934 рр. та ряд термінологічних бюлетенів, виданих у 30-х рр. XX ст. На прикладі нашого матеріалу з'ясуємо, як вони вплинули на українську терміносистему.

У словниках 60-х рр. XX ст. трапляється чимало термінів-кальок з російської мови. Під терміном *калька* ми розуміємо слово, його окремі значення, звороти, запозичені з інших мов шляхом буквального перекладу. Внаслідок русифікації збільшилась кількість невдалих кальок-термінів [4, с. 245]. Пояснення численного калькування можна виявити в матеріалах бюлетенів,

зокрема: «Проти націоналізму в математичній термінології» (1934) та «Ліквідувати націоналістичне шкідництво в радянській фізичній термінології» (1935). Ці документи сповнені звинувачень українських термінологів у тому, що вони максимально віддаляють українські терміни від російських відповідників. Наприклад, у бюлетені «Ліквідувати націоналістичне шкідництво в радянській фізичній термінології» читаємо: «В українській мові є чимало слів однозвучних або майже однозвучних і рівнозначних із словами братніх мов – російської і білоруської, чи принаймні котроїсь з них, до того ж слів масових, широкоживаних і разом термінологічних. Упорядники «Словника фізичної термінології» (СФТ) (1932) за будь-яку ціну намагалися викинути такі терміни, просуваючи натомість провінціалізми, архаїзми, штучні новотвори, тощо» [5, с. 237]. У період так званої відлиги українська мова на деякий час починає відроджуватись, але попередній вплив російської мови не минув безслідно. Словники 60-х рр. рясніють кальками з російської мови. Наприклад: (укр.) *рух поперечний* – (рос.) *движение поперечное*; (укр.) *рушій гусеничний* – (рос.) *двигатель гусеничный*.

Ще однією особливістю словників періоду «відлиги» є брак синонімії на відміну від словників-проектів 20-х – поч. 30-х рр. ХХ ст. Причиною цього, на нашу думку, є насамперед те, що проекти І періоду відображали неусталеність, саме тому автори термінологічних словників намагалися подати якомога більше відповідників до певного російського терміна. Словники ж ІІ періоду засновані вже на більш-менш усталеному матеріалі. Крім того, проекти І періоду були розкритиковані за синонімію як-от: «...в словнику раз-у-раз до одного російського терміна подається по кілька українських відповідників, більша частина яких, а часом і всі, становлять непотрібний баласт» [5, с. 245]. Зрозуміло, що після таких настанов українську термінологію максимально наблизили до російської, вилучивши й терміни-синоніми. О. Мартиняк, вивчаючи синонімію в українській технічній термінології 20-х – 30-х рр. ХХ ст., зауважила, що після виходу заборонних указів на поч. 30-х рр. усі українські терміни вилучають, замінивши їх запозиченими термінами, суголосними з російськими [6, с. 175].

Окрім лексичного рівня, тиск російської мови на українську термінологію спостерігався й на граматичному рівні. В українських термінах з'являються суфікси перенесені з російської мови, наприклад, *рух струмінчастий*. Не додаючи важливої інформації, вони роблять терміни невірними, неправдоподібно, громіздкими, неоконкретними.

Хоча тиск російської мови на українську термінологію був дуже потужним, проте деякі тер-

міни, запропоновані термінологами І періоду, збереглися. Так, загальноживаним став термін *двигун*, але поряд з ним у словнику Н. Матійка «Російсько-український технічний словник» (1961) на позначення цього приладу збережено термін *рушій*, утворений ще термінологами попереднього періоду. На жаль, внаслідок штучного руйнування української терміносистеми досягнення термінознавців І періоду майже затерлися й істотно не позначилися на праці вчених ІІ періоду.

Проаналізуємо способи творення нових термінів на сучасному етапі розвитку.

1. *Словосполучення як спосіб творення термінів.*

Серед терміносполук із семою «рух» найбільший відсоток (82 %) становлять словосполучення, утворені за схемою «іменник + прикметник»: *рух спіновий, упорядкований рух, усталений рух*. Щоб уникнути вживання дієприкметників з суфіксами *-уч-(ий)*, *-юч-(ий)*, вживаються підрядні речення із сполучником *що*: *що рухав, що прямував, що рухався*. Окрему групу становлять складні словосполучення, утворені за моделями: «іменник + іменник у родовому відмінку + іменник у родовому відмінку»: *рухомість носіїв заряду*; «іменник + прикметник + прикметник»: *двигун ракетний ядерний, двигун ракетний хемічний, двигун ракетний рідинний*; «іменник + прикметник + іменник»: *двигун подвійної дії, рухомість домішкових атомів, рух за годинниковою стрілкою*. За нашими спостереженнями, найпродуктивнішою при термінотворенні залишається модель «іменник + прикметник».

2. *Терміни, утворені за допомогою суфіксації.*

Суфіксальний спосіб у цей період, як і в попередні, є найпродуктивнішим серед інших морфологічних способів словотвору.

Терміни-іменники утворено за допомогою суфікса *-ик-* (вказує на діяча або знаряддя діяльності). Важливо, що для позначення термінів із значенням діяча в словниках І періоду вживали суфікс *-ик-*, а для термінів, на позначення знаряддя діяльності вживали суфікст *-ник-*. У сучасних словниках цей принцип вживання суфікса нівельовано. До російського терміна *двигатель* у «Російсько-українському науково-технічному словнику» у (1997) В. Перхача та Б. Кінаша наведено такі відповідники: *двигник, движник, руховик, двиговик*. У словниках сучасного періоду з суфіксами *-ун-*, *-ач-*, *-ок-*, *-л(о)* пропонувано такі терміни: *двигун, повзун, рухач, движок, сувок, двигало*.

Терміни-прикметники та дієприкметники із семою «рух», як і в словниках попередніх періодів, утворено за допомогою суфіксів *-н(ий)*: *рушійний, двигунний*, та *-ом(ий)*: *рухомий*. На

позначення пасивної форми динамічної ознаки також використовують суфікс *-ан-*, наприклад, *руханій*. Прикметникові терміни зі значенням неперехідності дії утворено за допомогою суфіксів *-лив(ий)*, *-ів(ий)*: *рухливий*, *прямівкий*. Суфікс *-ов(ий)* вказує на перетворення динамічної ознаки на статичну: *руховий*. У термінах-прикметниках з'являється суфікси *-аль(ний)*: *русальний*. Це наслідок впливу російської мови на українську. На нашу думку, тут цей суфікс позбавлений однозначної семантики, тому залучати його недоцільно. При творенні нових термінів часто вживають дієприкметниковий суфікс *-юч(ий)*, що означає активну форму динамічної ознаки, наприклад, *рухаючий*. Для сучасної української літературної мови – це явище ненормативне [7, с. 191–194].

Терміни-дієслова від слова *рух* творено за допомогою вже згаданих суфіксів *-а-(ти)*, *-и-(ти)*: *рухатися*, *рухати*, *рушити*, та *-ну-(ти)*: *рухнутися*, *рухнути*.

Отже, як бачимо, на III етапі розвитку української термінології активними залишаються суфікси *-н-*, *-ик-*, *-ник-*. З'являється тенденція до очищення мови від не властивих їй суфіксів. На прикладі суфіксів *-ик-*, *-ник-* зауважуємо, що семантика деяких суфіксів нівельована, що, на наш погляд, є негативним явищем.

3. *Префіксальний і суфіксально-префіксальний спосіб творення термінів.*

Терміни з семою «рух» виражені префіксом, як і в II період майже не трапляються. Про префікси, які використовують для термінотворення, будемо говорити на основі термінів, що утворено суфіксально-префіксальним способом. У словниках цього періоду продуктивними є вже згадані префікси *по-*: *посуватися*, *посунутися* та *не-*: *нерухомість*. При суфіксально-префіксальному способі словотвору вживання префіксів і суфіксів зазвичай вибіркове.

Проаналізувавши лексикографічний матеріал на даному етапі розвитку української терміносистеми, ми зауважили, що в наш час відбувається переосмислення досягнень попередніх періодів, особливо I періоду. Сучасні термінознавці повертаються до здобутків «золотого десятиліття». Водночас наслідки впливу російської мови на сучасну термінологію залишаються помітним явищем. Розглянемо, як розвиток термінознавства попередніх періодів вплинув на сучасну термінологію загалом.

На морфологічному рівні лексикографи повертаються до моделі творення термінів із прізвищами, яка існувала в I період. Від компонента терміна, що позначає прізвище, творять присвійний прикметник за допомогою суфікса *-ів-*: *рух Бровінів*, *рух Кеплерів*. У 60-ті рр. під впливом словотворчих моделей російської мови панувала

інша модель, що позначала те саме явище. Пор.: (укр.) *рух броунівський* і (рос.) *движение броуновское*. О. Кочерга, О. Карпіловська та Є. Мейнарович пропонують розрізняти терміни, що утворено від прізвищ за допомогою суфіксів *-ів(-ів-)*, *-ин-* та *-інськ(-інськ-)*, *-івськ(-івськ-)*. Так, терміносполуки, пов'язані з безпосереднім авторством наукових праць і відкриттів, дослідники пропонують писати із суфіксами *-ів(-ів-)*, *-ин-* з великої літери, а ті терміносполуки, що стосуються дальшого розвитку загальних понять, автори яких вже не науковці, писати з малої літери із суфіксами *-інськ(-інськ-)*, *-івськ(-івськ-)* [8, с. 62]. Замість термінів із компонентом *-подібний*, що не властивий українській мові, а був нав'язаний їй штучно, тепер пропонують вживати суфікс *-ув-*, що має ту саму семантику: *зигзагуватий рух*. Модель творення термінів за допомогою суфікса *-ув-* переважала у термінознавстві I періоду.

На лексичному рівні автори сучасних словників, як і укладачі словників I періоду, намагаються дати широкий синонімічний ряд: *двигун – движник – руховик – двига*. Відповідно у словниках I періоду: *двигун – рушій – движник – двиговик – двигало*. Нагадаймо: у словниках 60-х рр. синонімія мало поширене явище, на відміну від словників III періоду. Наприклад: до терміна *двигун* немає синонімів.

Крім того, до українських термінів-інтернаціоналізмів іноді зазначають варіанти, засновані на україномовних ресурсах. Пор.: *рух шунтовий – рух узбічниковий*, *рух горизонтальний – рух поземний*. Більшість із цих термінів були відомі термінознавцям I періоду, але внаслідок заборонних заходів 30-х рр. їх було вилучено з ужитку.

Хоча на сучасному етапі термінознавці намагаються «очистити» українську мову від негативного впливу російської мови, проте в словниках і далі можна натрапити на терміни-кальки (семантичні й словотвірні) російських термінів: *рух гусеничний*, *рух по найкоротшому шляху*.

Залишилось чимало термінів, що ілюструють штучне наближення української мови до російської, зокрема терміни із суфіксами *-аль(-ний)*. Пор.: (укр.) *рушій водометальний* і (рос.) *двигатель водометный*.

Таким чином, на сучасному етапі окреслилась тенденція повернення до термінотворення характерного для I періоду, причому цей процес не можна вважати прямим наслідуванням, а радше переосмисленням здобутків попередників. Разом з тим, хоча сучасні термінознавці й намагаються позбутись негативних впливів російської мови, але її впливи були досить потужними, що непоодинокі й випадки калькування термінів із російської.

У сучасному термінознавстві існує чимало проблем. Для їх розв'язання, на наш погляд, найбільш вдалим був би поміркований підхід, що передбачав би поєднання здобутків минулого та сучасних опрацювань з критичним осмисленням. Так, на рівні термінотворення, ми приєднуємося до думки Л. Симоненка, В. Даниленка про те, що для творення нових термінологічних понять необхідно запровадити словотворчі морфемі, які б для кожної галузі

термінології виражали конкретне значення і виконували класифікаційну функцію [9, с. 22; 10, с. 65]. В українській термінології потрібно зробити ревізію всіх словотворчих морфем і розробити моделі термінотворення, які б відповідали вимогам сучасної української літературної мови. Складні проблеми термінотворення не розв'язати без врахування та практичного осмислення здобутків періоду так званого золотого десятиліття.

Джерела

- Астрономічний енциклопедичний словник / За редакцією І. А. Клименка та А. О. Корсуня. – Л. : ЛНУ–ГАО НАНУ, 2003. – 547 с.
- Вакуленко М. Російсько-український словник фізичної термінології / М. Вакуленко. – К. : Нац. ун-т ім. Шевченка, 1996. – 236 с.
- Войналович О. Російсько-український словник наукової технічної мови (термінологія процесових понять) / О. Войналович, В. Моргунок. – К. : Вирій-Сталкер, 1997. – 256 с.
- Гейченко В. В. Російсько-український фізичний словник / В. В. Гейченко, О. З. Жмудський, П. П. Кузьменко, Є. Д. Майборода. – Х. : Основа, 1990. – 211 с.
- Дарморос М. Словник технічної термінології з російським показником / М. Дарморос, Л. Дарморос. – К. : Гроно, 1926. – 292 с.
- Курило О. Словник фізичної термінології / О. Курило. – К. : Терм ком. від. природн. наук. Укр. Наук. т-ва, 1918. – 31 с.
- Мацько Л. І. Російсько-український загальнотехнічний словник / Л. І. Мацько, І. Г. Гречуб, В. Ф. Христенко, І. В. Христенко. – К. : Вища школа, 1994. – 179 с.
- Перхач В. Російсько-український науково-технічний словник / В. Перхач, Б. Кінаш. – Л. : Львівська політехніка, 1997. – 453 с.
- Полонський Х. Словник природничої термінології (проект) / Х. Полонський. – К. : Держ. в-во України, 1928. – 262 с.
- Російсько-український технічний словник / За редакцією Матійка Н. М. – К. : АН України ін-т м-ва ім. О. О. Потебні, 1961. – 648 с.
- Словник фізичної лексики. Українсько-англійсько-німецько-російський / За редакцією В. Козирського та В. Шендеровського. – К. : Рада, 1996. – 932 с.
- Фаворський В. Словник фізичної термінології / Уп. ред. В. Фаворський. – Х. : УРС, 1932. – 241 с.
- Шелудько І. Словник технічної термінології (загальний) / І. Шелудько, Г. Садовський. – К. : ДВУ, 1926. – Т. 10. – 588 с.

1. Панько Т. І., Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Л. : Світ, 1994. – 214 с.
2. Войналович О. Російсько-український словник наукової технічної мови (термінологія процесових понять) / О. Войналович, В. Моргунок. – К. : Вирій-Сталкер, 1997. – 256 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / За ред. В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 682 с.
4. Українська мова. Енциклопедія. – К. : В-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 820 с.
5. Калинович М. Ліквідувати націоналістичне шкідництво в радянській фізичній термінології / М. Калинович, Д. Дринов // Українська мова у ХХ сторіччі : історія лінгвоциду / Упоряд. Л. Масенко та ін. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2005. – 399 с.
6. Мартиняк О. Синонімія в українській технічній термінології 20–30 рр. ХХ ст. / О. Мартиняк // Українська термінологія і сучасність. – К., 2007. – Вип. VII.
7. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Б. Антоненко-Давидович. – К. : Українська книга, 1997. – 336 с.
8. Карпіловська Є. Прізвище в терміні / Є. Карпіловська, О. Кочерга, Є. Мейнарович // Українська термінологія і сучасність. – К. : КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 59–63.
9. Симоненко Л. Лінгвістична проблема унормування наукової термінології / Л. Симоненко // Українська термінологія і сучасність. – К. : КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 21–25.
10. Даниленко В. О грамматических особенностях терминосуществительных / В. Даниленко // Русская речь. – М. : Наука, 1970. – № 6. – С. 63–66.

A. Matantseva

DEVELOPMENT OF TERMS AND TERM'S UNIONS WITH COMPONENT “MOVEMENT” BY EXAMPLE OF 20TH CENTURY VOCABULARIES

In the research, it is analyzed the development of term formation on the three main periods of development Ukrainian terminology: 20th years of 20th century, 60th years of 20th century and at the present stage. It is determined the main problems connected with russification and showed the way of their solution.

Keywords: term, term lexical unit, seme, word formation.